

פסח

(מתוך קובץ סוגיות מרכזיות בחלקי התורה / זכריה הבר הי"ד)

מהות החג

שמות יב, יב-כ.
שם יג, ה-י, ובמפרשים שם – רש"י, אבן עזרא ורשב"ם (מובאים להלן).
דברים טז, א-ג.

רש"י לשמות יג, ה-ח:

(ה) ...את העבדה הזאת – של פסח. והלא כבר נאמר למעלה (יב, כה) והיה כי תבואו אל הארץ וגו', ולמה חזר ושנאה, בשביל דבר שנתחדש בה. בפרשה ראשונה נאמר (שם כו) והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם, בבן רשע הכתוב מדבר שהוציא את עצמו מן הכלל, וכאן (פסוק ח) והגדת לבנך, בבן שאינו יודע לשאול, והכתוב מלמדך שתפתח לו אתה בדברי אגדה המושכין את הלב:
(ח) בעבור זה – בעבור שאקיים מצותיו, כגון פסח מצה ומרור הללו:
עשה ה' לי – רמז תשובה לבן רשע לומר, עשה ה' לי ולא לך, שאלו היית שם לא היית כדאי ליגאל:

אבן עזרא שם, ח:

בעבור זה – אמר רבי מרינוס, פירוש בעבור זה, היה ראוי להיותו הפוך זה בעבור שעשה ה' לי. והביא רבים כמוהו לדעתו. ולפי דעתי, אין אחד מהם נכון, כי אין נהפוך דברי אלהים חיים. וטעם הפסוק הפך מחשבתו, כי אין אנו אוכלים מצות בעבור זה, רק פי' בעבור זה, בעבור זאת העבודה שהוא אכילת המצה ולא יאכל חמץ שהוא תחלת המצוות שצוה לנו השם עשה לנו השם אותות עד שהוציאנו ממצרים. והטעם לא הוציאנו ממצרים רק לעבדו, ככתוב בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה (שמות ג, יב), וכתוב אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים (במדבר טו, מא).

רשב"ם שם:

בעבור זה – שעשה ה' לי ניסים במצרים, אני עובד עבודה הזאת. וכן זה היום אשר עשה ה' לי שהייתי לראש פינה, נגילה ונשמחה בו.

ספר החינוך מצווה כא:

משרשי מצוה זו, מה שכתוב בקרבן הפסח. ואין מן התימה אם באו לנו מצוות רבות על זה, מצוות עשה ומצוות לא תעשה, כי הוא יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו ובאמונתנו. ועל כן אנו אומרים לעולם בברכותינו ובתפלותינו זכר ליציאת מצרים, לפי שהוא לנו אות ומופת גמור בחידוש העולם, וכי יש אלוה קדמון חפץ ויכול, פועל כל הנמצאות אל היש שהם עליו, ובידו לשנותם אל היש שיחפץ בכל זמן מן הזמנים, כמו שעשה במצרים ששינה טבעי העולם בשבילנו, ועשה לנו אותות מחודשים גדולים ועצומים, הלא זה משתק כל כופר בחידוש העולם, ומקיים האמונה בידיעת השם יתברך, וכי השגחתו ויכלתו בכללים ובפרטים כולם.

הרב סולוביצ'יק, זמן חירותנו (הוצאת מאוצר הרב, תשס"ז) עמ' 94-96:

כאשר התורה מדברת ביציאת מצרים היא מקפידה לומר "אשר הוציאך מארץ מצרים" לא בפשטות "ממצרים"... למעשה ישנן שתי יציאות ממצרים. האחת היא מארץ מצרים, האחרת – מן המצרים, תושבי אותה ארץ: מתרבותם, תפיסותיהם, הפילוסופיה שלהם, אורח חייהם, מנהגיהם... ועל כן מוקדש ליל הפסח לשתי הגאולות. שני המזמורים

הראשונים של ההלל מתייחסים אל הגאולה "מארץ מצרים"; שאר המזמורים עניינם בגאולה העתידה, ביציאה "ממצרים".
ליל חמישה עשר בניסן הוא לילה מלא התלהבות, אהבה והכרת טובה. אנו מודים לה' לא רק על חסדו שהרעיף עלינו, כיוון שזו תהיה דרך חלקית בלבד של הכרת טובה ואסירות תודה. "הלילה הזה" הוא הלילה שבו היהודי מודע לה' ואוהב אותו.
איך אפשר לראות כאן שתי הבנות במהות חג הפסח?

דיני החג ומצוותיו

קרבת פסח

שמות פרק יב.

רש"ר הירש לשמות יב, ג:

וכל יחיד ויחיד, כל בית וכל משפחה, הציבור בכללו ובפרטיו, חייבים ברגע זה של תחייתם לראות את עצמם מול ה' כ"שה". כולם יתמסרו למחשבה האחת, להיות "צאן מרעיתו" (תהלים ק, ג), לקבל את ה' כרועם, "רועה ישראל" (שם פ, ב), ולהיות נכונים להנהגתו והדרכתו. מושג זה, לפיו ה' הוא רוענו ואנו מרעיתו, היה למן הרגע בו נטל ה' לידי את הנהגתנו, המושג הקבוע וההולם ביותר, באמצעותו ניתן לנו לצייר לעצמנו את יחסינו אל ה' ויחסיו אלינו. וגם בעתיד יהיה "הכבש האחד בבקר" ו"הכבש השני... בין הערבים" הסיסמה, לפיה יתייצב ישראל יום יום, בזרוח קרני השמש ובשקען, לפני אלוהיו, וימסור את עצמו לו. ולא יהיה זה כי אם המשך וחזרה של רגע ראשון זה, בו החל ישראל במהלכו על פני ההיסטוריה, ובו מסר את הנהגתו לידי ה' כ"רועה ישראל" וכ"נהג כצאן יוסף". אולם ה"שה" היהודי אינו "סובל מכאובי העולם", אינו נפש שפלת-רוח ונכאה, המובלת, נכנעת, לטבח: שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם, שלם בגוף, גברי, ברעננות נעורים נצחית – כך יסמל את אופיינו ומגמתנו. צאן ה' יהיה מושלם ועצמאי, ועם זאת לעולם צעיר; לעולם לא גמול מההנהגה האלוהית, בין אם מצד מעמדנו החברתי נהיה ככבש או כעז, "מן הכבשים ומן העזים תקחו". במסגרת מין הצאן ניתן לבחור בין כבש לעז. העז – תכונתה האופיינית היא העצמאות הגדולה יותר כלפי חוץ; מכאן "עז", לגלות התנגדות עזה: העז חושפת את קרניה לכל זר, אך כלפי הרועה היא צייתנית ונכנעת, ככבש.

רמב"ן שם:

איש שה לבית אבות – טעם המצוה הזאת, בעבור כי מזל טלה בחדש ניסן בכחו הגדול, כי הוא מזל הצומח, לכך צוה לשחוט טלה ולאכול אותו, להודיע שלא בכח מזל יצאנו משם אלא בגזרת עליון. ועל דעת רבותינו שהיו המצרים עובדים אותו (שמות רבה טז, ב), כל שכן שהודיע במצוה הזאת שהשפיל אלהיהם וכחם בהיותו במעלה העליונה שלו. וכך אמרו (שם) קחו לכם צאן ושחטו אלהיהם של מצרים.

איך אפשר להסביר את היות הקרבן שה, על פי הכיוונים דלעיל? (רמז: למי הכבש מסמל דבר רוחני ולמי השה קשור יותר למציאות?)

איסור חמץ

שמות יב, טו, יח-כ, לז-מב.

שם יג, ג, ז.

שם כג, יח.

שם לד, כה.

דברים טז, ג-ד.

ספר החינוך מצווה ט:

מצות השבתת חמץ: להסיר כל לחם חמץ ממשכנותינו ביום ארבעה עשר בניסן, שנאמר (שמות יב, טו) "אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם", ופירוש ראשון, קודם לפסח. משרשי מצוה זו, כדי שנזכור הנסים שבמצרים, כמו שכתוב בקרבן פסח.

שם מצווה יא:

שלא ימצא חמץ ברשותנו בפסח: שלא ימצא חמץ ברשותנו כל ימי הפסח, שנאמר (שמות יב, יט) "שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם". וביארו חכמינו זכרונם לברכה, לאו דוקא ביתו, אלא כל שברשותו. ולאו דוקא שאור שהוא מחמץ, דהוא הדין לחמץ, דשאור וחמץ חד הוא לענין איסורו.

משרשי המצוה, כדי שנזכור לעולם הנסים שנעשו לנו ביציאת מצרים, כמו שכתוב בשה הפסח. ונזכור שאירע לנו כענין זה שמתוך חפזון היציאה אפינו העיסה מצה, כי לא יכלו להתמהמה עד שיחמיץ, כמו שכתוב (שם, לט) "ויאפו את הבצק" וגו'.

תפארת ישראל למהר"ל פרק כה (ד"ה וביום החמישים שהוא עצרת):

אף החמץ הוא היצר הרע. וכבר בארנו זה למעלה בפרק שלפני זה במה שאמרנו אף מלאך המות מציאתו מסודר מן התורה. והשטן מלאך המות הוא יצר הרע.

ליקוטי תורה לרש"י מלאדי, ויקרא יג ע"ג (מאמר "ששת ימים תאכל מצות" אות ג):

החמץ הוא בחינת הגבהה והתנשאות, שתופח ועולה ומגביה את עצמו, מה שאין כן מצה שאין בה שום הגבהה. וכמו כן בעבודת ה' חמץ הוא בחינת התנשאות וגסות הקליפה משא"כ מצה בחינת שפלות והכנעה, בבחינת בטל רצונך. והנה ידוע דבגלות מצרים היו ישראל מקושרים מאד למטה והיה שכלם ומדותם בבחינת המיצרים וגבולים גשמיות העולם הגורמים להיות יש ונפרד, ועיקר יציאת מצרים הוא על ידי שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים... שעל ידי זה נמשך בהן בחינת הביטול... ועל ידי ביטול... יצאו מכל המיצרים וגבולים וכן יציאת מצרים בגשמיות.

איך אפשר לראות באיסור חמץ שני כיוונים שונים, על פי הכיוונים דלעיל?

פסחים ד ע"ב, "אמר אביי תרי... אך חלק".

מנחת חינוך מצווה ט אות א:

להסיר כל חמץ וכו'. מבואר בר"מ פ"ב מהל' חמץ ומצה. והנה בענינים אלו האריכו הראשונים והאחרונים וכמעט לא הניחו מקום להתגדר, ולהאריך בפרטי הענינים צריך קונטרס מיוחד ואין כוונת זה החיבור. ואכתוב קצת בקיצור דיני המצוה. והנה לכאורה יש ספק אם המצות עשה הוא שיהא החמץ מושבת ואם יש לו חמץ חוץ מה שעובר על לא תעשה דבל יראה ובל ימצא עובר עוד על העשה ואם אין לו חמץ אינו עובר בלאו וגם המצות עשה מקיים בשב ואל תעשה, כמו בשבת ויום טוב איכא עשה דשבתון בעשיית מלאכה ואם עבר ועשה מלאכה עובר בעשה ול"ת ואם לא עשה מלאכה חוץ מה שלא עבר על הלאו קיים גם כן מ"ע דשבתון, וה"נ עיקר המצוה כאן שלא יהי' החמץ ברשותו והוא מושבת מרשותו כמו המ"ע דשבתון דלא הוי כמו לאו הבא מכלל עשה דאינו מקיים המצוה באם א"ע רק בעובר על הלאו הבא מכלל עשה עובר על העשה אבל אינו מקיים המצוה ובאמת בשבת אינו כן דהתורה כתבה בלשון עשה המחויבת ע"כ מקיים העשה וע"כ נחשב מ"ע דשבת ויום טוב למצוה בפ"ע לא כן לאו הבא מכלל עשה עיין ספר המצות להר"מ והרמב"ן ותבין, אם כן ה"נ אם היה לו חמץ עובר על עשה ול"ת ואם אין

לו חמץ מקיים גם כן המצוה דתשביתו אף דהיא שב ואל תעשה. ולפי זה אין צריך לדקדק שיהא לו חמץ קודם פסח ויבערו כמו מצות ציצית דמצוה על כל איש ישראל ללבוש ד' כנפות כדי לקיים המצוה בקום עשה אבל כאן ממילא נתקיים המצוה ואין צריך לחזור כלל אחר חמץ וגם נפקא מינה אם רוצה לבער חמצו בפסח ובא אחר וחטפו ממנו וביערו דמבואר בחושן משפט שפב דמונע לחבירו לעשות מצוה כגון שחטף ממנו כיסוי צריך לשלם לו אבל כאן כיון דאין מצוה כלל עליו בקום עשה אלא ממילא נתקיים המצוה, אם כן לא חטף ממנו כלל כי בכל ענין שמושבת מן העולם מקיים הבעל החמץ מצות עשה דהוי בכל הענין כמו עשה דשבת ויום טוב, או דילמא דמצוה עליו בקום ועשה דישבית החמץ ואם אין לו חמץ לא קיים העשה כמו מי שאין לו ד' כנפות נהי דאינו עובר מ"מ לא קיים המצוה, ה"נ גם כן כמו התם דמצוה עליו לקנות טלית וכדי לקיים מצות השי"ת ה"נ מצוה לחזור שיהיה לו חמץ קודם פסח ויבער אותו בי"ד כדי לקיים מ"ע בקום עשה, ולפי זה אם חטף אחד המצוה מידו חייב בקנס כמ"ש בחשן משפט שם. ועוד יש נפקא מינה אי אמרינן דמצוה זו היא בקום עשה אם כן אם השבית חמץ בפסח ע"י שאכלו לא קיים המצוה כי הוי מצוה הבאה בעבירה להסוברים מצוה הבאה בעבירה מן התורה לא יצא ומובא בחיבור זה כמה פעמים, אבל אי המצוה היא בשב ואל תעשה אם כן אפילו אכלו מכל מקום אינו ברשותו וקיים המצוה עשה כיון דאין לומר חמץ וגם אם המצוה בקום עשה לא יצא א"כ קיים המצוה בזמנה חצות יום י"ד, כמו מילה דהתורה קבעה לזמנה ביום השמיני וקודם לכן לא קיים המצוה, ה"נ קודם חצות אם השבית לא קיים המצוה, אבל אם המצוה בשב ואל תעשה אם כן העיקר דלא יהיה לו חמץ, וכשמגיע הזמן ואין לו חמץ קיים המצוה עשה.

איך אפשר להסביר את ההתלבטות על פי הכיוונים דלעיל?

(רמז: האם, לפי החינוך, כל העניין שלא תהיה מציאות של חמץ או שיש ענין בתהליך הביטול?)

אכילת מצה

ספר החינוך מצווה י':

משרשי מצוה זו – מה שכתוב בקרבן הפסח.

היזכר בדבריו של הליקוטי תורה: איך אפשר להסביר את מצוות אכילת המצה על פי הכיוונים דלעיל?

פסחים לה ע"א, המשנה והגמרא עד "קרמית חייבת בחלה".

קובץ שיעורים, פסחים אות קעו:

בהא דממעטינן אורז ודוחן לענין מצה, משום דאין באין לידי חימוץ, יש להסתפק, אם הדין תלוי בבא לידי חימוץ, ואילו משכחת אורז ודוחן באין לידי חימוץ היו כשרין למצה, ולא בעינן חמשת מיני דגן, וכן להיפוך, אי משכחת בדגן שאינו בא לידי חימוץ פסול למצה, או דמקרא דבא לידי חימוץ ילפינן דאורז ודוחן פסול, והפסול הוא משום דאינו מחמשת מיני דגן, ולא משום דאינו בא לידי חימוץ, ובחקירה זו עמד במלחמות ודעתו נוטה, דבעינן בא לידי חימוץ.

איך אפשר להסביר את ההתלבטות על פי הכיוונים דלעיל? (רמז: הצד של הליקוטי תורה ברור

מאוד. הצד של החינוך – צריך עיון איזה צד ייקח)

מרור

פסחים לט ע"א, המשנה והגמרא עד "מרור מינין הרבה".
רש"י שם ד"ה "מאי חסא".

שם קטז ע"א, המשנה השנייה.
רשב"ם שם ד"ה "בעבור זה".

נועם אלימלך פרשת בא ד"ה "על מצות":
וזהו הפרוש "על מצות – קרי בה 'מצוות' – ומרורים יאכלוהו", דהינו שיעשה מצות
שבאים לו בטרח ובקשי במרור.

תורה תמימה שמות יב, ח הערה סט:
[ומצות על מרורים יאכלוהו - מלמד שהפסח נאכל על השוכע ואין מצה ומרור נאכלין על
השוכע]. כלומר שאחר אכילת מצה ומרור יאכל הפסח, ואם הקריב חגיגה בי"ד אוכל
מהן ואח"כ אוכל בשר הפסח. והנה במכילתא הובא בענין זה הפסוק דכתיב בפסח שני
(פרשת בהעלתך) על מצות ומרורים יאכלוהו, ולשון פסוק זה יותר נאות לענין זה, אבל
הרמב"ם בפ"ח ה"ג מקרבן פסח כתב, מצוה מן המובחר לאכול בשר הפסח אכילת שוכע,
וכן אכילת בשר פסח שני, שנאמר בו על מצות ומרורים יאכלוהו עכ"ל, מבואר מדבריו
דמה שקבעה המכילתא דין זה כאן ולא רק בפרשת בהעלותך ש"מ דגם הלשון ומצות על
מרורים מורה על כונה זו.

מורה נבוכים ג, מו (תרגום הרב קאפח):
אבל הדינים המיוחדים בפסח והם שנאכל צלי אש בלבד, ובבית אחד, ועצם לא תשברו
בו, הם כולם טעמים פשוט, כי כשם שהמצה למהירות כך הצלי למהירות, ואין שם שהות
לעשות מטעמים ולתקן תבשילין, ואפילו השהייה בשבירת עצמיו והוצאת מה שבהן
אסור, כי כבר הזכיר כללו של דבר בכל זה והוא אמרו ואכלתם אותו בחפזון, ואין עם
החפזון שהות לשבירת העצם ולא לשגר ממנו מבית לבית ולחכות לשליח עד שיחזור, כי
כל אלו מעשה רשלנות והתמהמהות, והיתה המטרה לפעול בחפזון ובמהירות שמה
יתאחר אחד ויפסיד את היציאה בקהל בני אדם, ויהיה אפשר להזיקו ולהתנכל לו, ונקבעו
אותם המצבים לדורות כדי לזכור היאך היה הדבר, כמו שאמר ושמרת את החקה הזאת
למועדה מימים ימימה.

חידושי הגר"ח פסחים קכ ע"א:
בענין כזית באכילת מרור: ברא"ש בפ' ערבי פסחים נסתפק אם צריך כזית באכילת מרור
כיון דלא כתיב במרור לשון אכילה עיי"ש ומסיק דכיון דמברכים על אכילת מרור צריך
כזית... והנראה בזה דהנה הרמב"ם במנין המצות לא מנה לאכילת מרור למצוה בפ"ע...
ומוכח דעל מצות ומרורים תאכלוהו דכתיב אין אכילתם מצוה פ"ע אלא דעיקר המצוה
היא אכילת פסח.

הערה 20 בחידושי רבינו דוד (הוצאת מכון ירושלים), פסחים לט ע"א:
וכן פירש במאירי: ובמרור ר"ל כלל כל העשבים המרים... ולא כפירש"י בד"ה 'מררייתא'
שהוא מין מרור מסויים.

ביאור הלכה אור"ח תעג, ה ד"ה "יקח לענה":
והנה על דבר מ"ש לעיל בענין מרור אם בעינן שתהא ראויה לאכילה, מצאתי כעת בפמ"ג
שמסתפק קצת בזה, דאולי יוצא במרור אף שאינה ראויה לאכילה. ולא ראה דברי
הראשונים הנ"ל, וגם פשטות הש"ס דבעינן שיהא ניקח בכסף מעשר, וכנ"ל.

איך אפשר להסביר את ההתלבטויות על פי הכיוונים דלעיל? (רמז: יש כאן שאלה יסודית אם
המרור מנותק מקרבן הפסח או רק חלק ומרכיב ממנו. ניתן לחלק את שלוש הסברות לשתיים
– זכר ליצי"מ ולא זכר ליצי"מ, ובתוך הלזכר לחלק בין זכר לחיים במצרים לבין זכר לנס היציאה)

ארבע כוסות

פסחים קח ע"א, "ואפילו עני שבישראל... ואידי בעי הסיבה", ובהמשך "ואמר רבי יהושע בן לוי... רובא דכסא".

שם רש"י ד"ה "בבת אחת", "ידי יין".

שם רשב"ם ד"ה "ידי יין" השני,

שם תוספות ד"ה "בבת אחת", "ידי יין יצא".

חידושי הגר"ז הלכות חמץ ומצה ז, ט:

והנראה לומר בביאור הדבר דבאמת תרי מילי איכא בהך מצוה דארבע כוסות... דכולהו הנך רבוואתא ס"ל דעיקר המצוה של ד' כוסות היא בשתיית הכוסות ולא בברכות גרידא. אבל מדברי התוס' שהביא מקידוש דגם בארבע כוסות שיעור שתייתם היא מלא לוגמיו מבואר דס"ל דד' כוסות שוין בעיקר דינן לכל כוסות של ברכה... עיקר מצוותן היא הברכות שעל הכוסות ושתייתם היא רק משום דינא דהמברך צריך שיטעום... ותרתי נכללו בהך מצוה של ארבע כוסות, חדא מצות שתיית ארבע כוסות של יין שזהו עצם מעשה הדרך חירות, ושנית דין ארבע כוסות של ברכה שגם זה הוא מעיקר המצוה.

מדרש רבה שמות ו, ד:

והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים – ד' גאולות יש כאן, והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי... וכנגדן תקנו חכמים ד' כוסות בליל פסח.

גבורות ה' למהר"ל פרק ס:

ודבר זה הך ארבע כוסות שתקנו חכמים שיהיו באכילה זאת... ויש עם האכילה השתיה שהיא יותר רחוקה מן הגשמי... מחויב שיהיה גם כן הגאולה שמורה עליה האכילה שיש עמה מדריגה יותר עליונה ויותר אלהית.

איך אפשר להסביר את המחלוקת על פי הכיוונים דלעיל?

מצוות סיפור יציאת מצרים

ספר החינוך מצווה כא:

וענין המצוה, שיזכור הניסים והענינים שאירעו לאבותינו ביציאת מצרים, ואיך לקח האל יתברך נקמתו מהן. ואפילו בינו לבין עצמו, אם אין שם אחרים, חייב להוציא הדברים בפיו, כדי שיתעורר לבו בדבר, כי בדבור יתעורר הלב.

משרשי מצוה זו, מה שכתוב בקרבן הפסח. ואין מן התימה אם באו לנו מצוות רבות על זה, מצוות עשה ומצוות לא תעשה, כי הוא יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו ובאמונתנו. ועל כן אנו אומרים לעולם בברכותינו ובתפלותינו זכר ליציאת מצרים, לפי שהוא לנו אות ומופת גמור בחידוש העולם, וכי יש אלוה קדמון חפץ ויכול, פועל כל הנמצאות אל היש שהם עליו, ובידו לשנותם אל היש שיחפוץ בכל זמן מן הזמנים, כמו שעשה במצרים ששינה טבעי העולם בשבילנו, ועשה לנו אותות מחודשים גדולים ועצומים, הלא זה משתק כל כופר בחידוש העולם, ומקיים האמונה בידיעת השם יתברך, וכי השגחתו ויכלתו בכללים ובפרטים כולם.

חידושי הגר"ח פסחים קטז ע"א:

והגדת לבנך: בכל לילה יש מצוה של זכירת יציאת מצרים וא"כ מה נתוסף בליל פסח במצות ספור יציאת מצרים שאין בזכירה של כל השנה? ונראה לומר שיש ג' חילוקים בין המצוה של זכירת יציאת מצרים להמצוה של ספור יציאת מצרים: א) לקיים מצות זכירה אין צריך להזכיר אלא לעצמו... ב) ... סגי בזכירת יציאת מצרים לחוד ג) מצוה לספר טעמי המצוות של אותו הלילה

מנחת חינוך מצווה כא, א:

והנה לכאורה צ"ע על הר"מ דמונה המצוה לספר בליל ט"ו מאי מעליותא דליל זה מכל הלילות הא מצוה להזכיר יציאת מצרים בכל יום ובכל לילה ע' ברכות י"ב מזכירין יצ"מ בלילות אף דלכאורה חכמים פליגי מ"מ רוב הפוסקים והר"מ מכללם פ"א מהלכות קריאת שמע ה"ג פסקו כבן זומא דמצוה להזכיר יצ"מ ביום ובלילה שנאמר למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך עיין שם ויש מפרשים ביום ובלילה הוא מדאורייתא עיין ברכות כ"א ספק אמר אמת ויציב חוזר וקורא דיש מפרשים דאורייתא אף למאן דסובר קריאת שמע דרבנן אם כן מאי נתוסף בליל ט"ו ועיין פרי חדש הק"ש האריך בענינים אלו וגם אין לומר דתמיד די בהרהור דכתיב תזכור עיין במגלה וכאן דכתיב והגדת צריך הגדה בפה ז"א עשו"ת שאג"א ה' יציאת מצרים האריך לברר שאינו יוצא ידי חובה בהרהור ולומר דבכל יום די בהזכרת יציאת מצרים לחוד בלא סיפור וכאן צריך סיפור הנסים ונפלאות שעשה עמנו השם יתברך כנראה מהר"מ והרב המחבר כאן ומסכת פסחים עיין שם דאפשר דגם בליל פסח יוצא בהזכרה לחוד ועיין פרי חדש סי' תעג דבהזכרת יציאת מצרים בקידוש יצא וער"נ שכתב דכל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו היינו מן המובחר כראוי וראיה מסוכה אבל יצא ידי חובתו מן התורה ולפי מה שכתבתי אפשר לומר דתמיד המצוה להזכיר בפני עצמו ולא להגיד לבנו וכאן המצוה לספר לבנו אבל אם אין עמו אחר המצוה להזכיר בעצמו שוה לשאר הלילות אך כיון דעיקר מצוה המחודשת לספר לאחר אם כן למה הביא הר"מ פסוק זה דזכור תיפוק ליה דחייב כמו בכל הלילות מפסוק למען תזכור כמו שדרשו בש"ס מפסוק זה ומביאו הוא בעצמו בהלכות קריאת שמע כמו שכתב עיין שם ואפשר לומר דזכירות יציאת מצרים בלילות כיון דלא דרשינן אלא מריבויא דכל אם כן לא הוי אלא מדרשא חל שבועה עליו אם נשבע שלא יזכור או שיזכור אבל בליל ט"ו הוא עשה מפורשת במנין תרי"ג אם כן אין חל שבועה אלא בכולל ובשאר לילות כיון דהוי מריבויא דכל הוי כמו חצי שיעור וחל שבועה עיין ר"מ פרק ה מהלכות שבועות ותוספות סוגיא דכולל והובא כמה פעמים בחיבור זה אך באמת לפי זה זכירת יציאת מצרים ביום הוי עשה. ולא מהני לר"מ והרב המחבר ומוני המצות שימנו למנין עולם זכירת יציאת מצרים בשום פעם ע' הל' קריאת שמע כלל יציאת מצרים במצות עשה דקריאת שמע רק ליל ט"ו מנאו למצוה בפני עצמה וצ"ע למה כיון דילפינן מקרא למה לא נמנה למצוה ככל המצות ומצאתי בפמ"ג בפתיחה הכוללת הקריאת שמע כתב ככל מה שכתבתי וגם בצל"ח ברכות הקשה זה למה לא מנו מוני המצות זכירת יציאת מצרים בכל יום למנין עולם בפני עצמו וכתב דנפקא מפסוק למען תזכור ולא נאמר בלשון ציוי זכור אלא קאי אדלעיל לאכול פסח ומצה שעל ידי זה תזכור אף דממילא שמעינן דמצוה לזכור מכל מקום אין נמנה למצוה בפני עצמה עיין שם.

ולכאורה קשה למה לא נפקי להו לרבתינו מפסוק זה בפרשה דכתיב זכור את היום והוא בדרך ציוי וצריך לומר דקים להו דפסוק זה מיירי מליל ט"ו כמבואר כאן בר"מ ומכילתא ואין המכילתא תחת ידי.

איך אפשר לחלק בין המצווה בכל יום (אם יש) לבין המצווה בט"ו בניסן על פי הכיוונים דלעיל?
(רמז: איזו מצווה היא בעיקר הזכרה על מנת לקיים מצוות, ואיזו מצווה יותר חווייתית? איך אפשר להסביר את החוויה בשתי צורות, על פי שניים מתוך שלושת הכיוונים?)